

Rıdvan AKIN

Türk Siyasal Tarihi

1908-2000

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

İKİNCİ MEŞRUTİYET VE İTTİHAT VE TERAKKİ

1.1. Hürriyetin İlanı ve Parlamentonun Toplanması	13
1.2. İkinci Meşrutiyet Devrinde Mebusan Meclisi Seçimleri ve Meclislerin Yapısı	14
1.3. İttihat ve Terakkinin Kadrosu ve İdeolojisi	17
1.4. İkinci Meşrutiyet'in Anayasal Düzeni	20
1.5. 1909 Anayasa Değişiklikleri	23
1.6. 1914 Sonrasındaki Anayasa Değişiklikleri	25

İkinci Bölüm

İKİNCİ MEŞRUTİYET DEVRİNİN HÜKÜMETLERİ

2.1. Küçük Sait Paşa'nın Sadareti	27
2.2. Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa'nın Sadrazamlığa Atanması	28
2.3. Bulgaristan ve Bosna Hersek'in Kaybı	29
2.4. Kamil Paşa İttihatçı Meclisle Karşı Karşıya	30
2.5. Hüseyin Hilmi Paşa Hükümeti	31

2.6.	Siyasal ve Toplumsal Kargaşa Ortamı	31
2.7.	31 Mart Olayı	33
2.8.	II. Abdülhamit'in Tahttan İndirilişi	35
2.9.	Hüseyin Hilmi Paşa Döneminin Siyasal Sorunları	37
2.10.	İbrahim Hakkı Paşa Hükümeti	38
2.11.	Trablusgarp Savaşı	40
2.12.	Küçük Sait Paşa Kerhen Sadrazam	40
2.13.	Müşir Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın Büyük Kabinesi	43
2.14.	Balkan Savaşları ve Kamil Paşa Hükümeti	45
2.15.	Babıali Baskını ve Mahmut Şevket Paşa'nın Sadrazamlığı	48
2.16.	Mahmut Şevket Paşa'ya Suikast	51
2.17.	Sait Halim Paşa'nın Hükümeti Kurması	51
2.18.	Talat Paşa'nın Sadareti Alması	55

Üçüncü Bölüm

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE İMPARATORLUĞUN DAĞILMASI

3.1.	Orduda Reform ve Genç Kadroların Öne Çıkışı	57
3.2.	Birinci Dünya Savaşı'nın Nedenleri	59
3.3.	Osmanlı-Alman İttifak Anlaşması	62
3.4.	Birinci Dünya Savaşı'nda Cepheler	63
3.5.	Osmanlı Ordularının Bazı Başarıları	66
3.6.	Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Donanması	68
3.7.	Çanakkale Savaşları	69
3.8.	Topyekûn Savaş Kavramı - Savaşın Toplumsal Hayata Etkisi	72
3.9.	İttihat ve Terakkinin Paramiliter Örgütleri	74
3.10.	Savaş Döneminde Reform Çabaları	75
3.11.	Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile İlişkilerin Artması	78

3.12. İttihat ve Terakkinin Özel Harekat Örgütü: Teşkilat-ı Mahsusa	80
3.13. Osmanlı Ordularının Çöküşü	81

Dördüncü Bölüm

MÜTAREKE DÖNEMİ

4.1. Müşir Ahmet İzzet Paşa Hükümeti ve Mütareke Dönemine Giriş	85
4.2. Mondros Mütarekesi'nin Hükümleri	86
4.3. İtilaf Donanmasının İstanbul'a Gelmesi ve Şehrin İşgal Altına Alınması	87
4.4. Mütareke İstanbul'unda Siyasal Dinamikler	90
4.5. İzmir'in İşgal Altına Alınması	93

Beşinci Bölüm

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN KURULUŞU

5.1. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da Görevlendirilmesi ve Kongreler Süreci	97
5.2. Dördüncü Dönem Osmanlı Mebusan Meclisinden Ankara Meclisine Geçiş Koşulları.....	99
5.3. TBMM'nin Açılışı	104
5.4. Birinci Meclisin Üye Kompozisyonu.....	106
5.5. İdeolojik Ayrışmalar: Muhafazakarlık, İnkılapçılık, Bolşeviklik	107
5.6. Müdafaa-ı Hukuk Birinci Grubunun Kuruluşu	112
5.7. Müdafaa-ı Hukuk İkinci Grubunun Kuruluşu	113
5.8. TBMM Kararıyla Milletvekilliği ile Bağdaşan Görevler	115
5.9. İstanbul Meclisi Mebusanı Üyelerinin ve Saruhan Mebusu Çerkes Reşit ile Tokat Mebusu Nazım Bey'in Mebusluk Sıfatlarının Düşürülmesi	116

Altıncı Bölüm
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
HÜKÜMETİ

6.1. İlk Yürütme Organı (Geçici İcra Encümeni)	117
6.2. İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun	119
6.3. Namzetlik Usulüne Geçiş	122
6.4. Yürütmenin Özerkleşme Süreci.....	123
6.5. Mustafa Kemal Paşa'nın Eleştirisi	126
6.6. 244 Sayılı İcra Vekilleri Kanunu'nun Son Aşaması	128
6.7. İcra Vekilleri Heyeti Seçim Usulünde Uzlaşma	129
6.8. Başvekaletin Doğuşu	131

Yedinci Bölüm
MİLLİ MÜCADELEDE ANAYASAL DÜZEN
VE SİYASAL REJİM

7.1. İki Anayasalılık Sorunu.....	133
7.2. Meclis Başkanının Fiili Devlet Başkanlığı	134
7.3. Teşkilatı Esasiye Kanunu	135
7.4. Siyasal Temsil Sorunları	140
7.5. TBMM ve Konvansiyon Rejimi	142
7.6. Konvansiyon Kuramının Uygulanabilirliği	144
7.7. Meclis Üstünlüğü İlkesine Rağmen Kemalist Çoğunluk Hükümeti	146

Sekizinci Bölüm
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE İÇ
GÜVENLİK SORUNLARI

8.1. Ankara Hükümetinin Kuruluş Evresinde İç Güvenlik Sorunları	149
--	-----

8.2. İç Savaş ve Karşı Devrimci Güçlerin Bastırılması	150
8.3. Askeri Polis (A.P.) Teşkilatının Kuruluşu ve Casusluk Faaliyetleri.....	151
8.4. Kırsal Güvenlik (Jandarma) Örgütünün Yenilenmesi.....	153
8.5. Kürt Aşiretlerinin Çıkardığı Asayiş Sorunları	154
8.6. Koçgiri İsyanı ve TBMM'nin Olaya El Koyması	156
8.7. Eşkiyalık ve Alınan Önlemler.....	157
8.8. İç Göç Sorunları	159
8.9. Pontus Rum Ayrılıkçılığı	159
8.10. Pontus Rumlarının Tehciri ve Sorunun Çözülmesi.....	161
8.11. Ermeni Tehcirinin Bıraktığı Sorunlar	164

Dokuzuncu Bölüm

REJİM SUÇLARI VE

İSTİKLAL MAHKEMELERİ

9.1. Hıyanet-i Vataniye Kanunu.....	167
9.2. İstiklal Mahkemelerinin Kuruluşu	168
9.3. İstiklal Mahkemelerinin Görev Bölgeleri ve Uygulamaları	170
9.4. İstiklal Mahkemeleri Kanunu'nda Değişiklik	172
9.5. İstiklal Mahkemeleri Üyeleri ve Uygulanan Cezalar	174
9.6. İstiklal Mahkemeleri'nin Siyasi Tarihimizdeki Yeri	175

Onuncu Bölüm

MİLLİ ORDUNUN KURULUŞU VE İDARESİ

10.1. Mütarekeye Girerken Ordunun Durumu	177
10.2. Milli Orduda Askeri Hiyerarşinin Kurulması.....	179
10.3. Ordunun Kuruluş Güçlükleri ve Fırsatlar	182
10.4. Ordunun İaşe, Donatılma ve Sağlık Sorunları	183
10.5. Ordunun Silah Kaynakları ve Sevkiyat Sorunları	184

10.6. Ordunun Başkomutan Tarafından Sevk ve İdaresi.....	187
10.7. Olağanüstü Yükümlülükler ve Tekalif-i Milliye Emirleri.....	192

On Birinci Bölüm
TÜRK BAĞIMSIZLIK SAVAŞI

11.1. Cephelerin Kurulması ve İlk Muharebeler	195
11.2. Batı Cephesinde İlk Savunma Savaşları	197
11.3. Büyük Yunan Saldırısı	198
11.4. Ordunun Geri Çekilmesi ve Sakarya Meydan Muharebesi	199
11.5. Büyük Türk Taaruzuna Hazırlık	203
11.6. Büyük Taarruz ve Zafer	205
11.7. Kurtuluşun Sonra Bazı Taşkın Hareketler	209

On İkinci Bölüm
MİLLİ MÜCADELEDE
TÜRK DIŞ POLİTİKASI

12.1. Ankara Hükümetinin İlk Dış Temasları	211
12.2. Sovyet Rusya ile İlişkilerin Başlaması	212
12.3. San Remo, Spa Konferansları ve Sevr Antlaşması	214
12.4. Londra Konferansı.....	216
12.5. Müttefik Politikalarında Değişim Süreci	217
12.6. Mudanya Ateşkesi	219

On Üçüncü Bölüm
LOZAN DELEGELERİNİN
GÖREVLENDİRİLMESİ

13.1. Delegelerin Atanması	221
13.2. Delegelerin Masrafları.....	225
13.3. Delegelere Verilecek Siyasi Veçhe Sorunu	225

13.4. Görüşmelerin Kesilmesi ve Misakı Milli'den Taviz Tartışması.....	226
--	-----

On Dördüncü Bölüm

LOZAN BARIŞININ TEMEL HÜKÜMLERİ

14.1. Arazi (Sınır) Sorunları ve Mütteliklerin Kürtleri Öne Sürmesi	229
14.2. Musul-Kerkük, Adalar, Kıbrıs, Doğu ve Batı Trakya ve Hatay ...	231
14.3. Düyun-u Umumiye ve Reji İdaresi Sorunu	236
14.4. Adli ve Mali Kapitülasyonlar ile İmtiyazların Kaldırılması	239
14.5. Sahil Güvenlik ve Karantina İdaresinin Türkiye'ye Verilmesi ...	241

On Beşinci Bölüm

LOZAN BARIŞININ DİĞER HÜKÜMLERİ

15.1. Ahali Mübadelesi Anlaşması	243
15.2. Nüfus Mübadelesi Protokolü ve Etablis Sorunu.....	245
15.3. Azınlık Hukuku ve Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Statüsü	248
15.4. Savaş Esirlerinin Mübadelesi	250
15.5. Lozan Barış Antlaşması'nın Değerlendirilmesi	254
15.6. İstanbul'un Teslim Alınması ve Yüzellilikler Meselesi	257

On Altıncı Bölüm

ESKİ REJİMİN TASFIYESİ

16.1. İstanbul Hükümeti'nin İşlemlerinin Geçersiz Sayılması	259
16.2. Osmanlı Hanedanı ve Saltanatın Sonu	262
16.3. TBMM'nin Hilafete Bakışı	264
16.4. Abdülmecit Efendi'nin Saltanatsız Hilafeti	266
16.5. Hilafetin Lağvı ve Hanedanın Sınırdışı Edilmesi	268

On Yedinci Bölüm

1923 SEÇİMİ VE SİYASAL SONUÇLARI

17.1. Seçim Kararının Alınması: Madde-i Müzeyyenin Kaldırılması	271
17.2. Seçim Kanununda Yapılan Değişiklikler	271
17.3. 1923 Seçimlerinin Özellikleri	274
17.4. Seçimlere Hıyanet-i Vataniye Kanununda Değişiklik ile Gidilmesi	276
17.5. Mustafa Kemal Paşa Karizmasınının Seçim Sonuçlarını Belirlemesi	277
17.6. 1923 Seçiminde Mebus Seçilen Komutanların Durumu	279

On Sekizinci Bölüm

CUMHURİYET DEVRİMİ VE TEK PARTİ REJİMİ

18.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğuşu	281
18.2. Hilafet-i İslamiye'ye Karşı Hakimiyet-i Milliye	282
18.3. Cumhuriyet Devrimi ve Gazi Mustafa Kemal Reisicumhur.....	283
18.4. Yeni Rejimin Kendini Savunması: İstanbul İstiklal Mahkemesi	284
18.5. 1924 Anayasası'na Göre Mustafa Kemal Paşa'nın Yetkileri	286
18.6. Muhalefetin Terakkiperver Partide Buluşması	287
18.7. 1926 İzmir Suikasti ve Rejimin Tek Partililiğe Yönelmesi.....	290
18.8. Atatürk Devrimleri ve Kemalizm	291
18.9. Tek Parti Döneminin İç Güvenlik Sorunları	295
18.10. Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Başvekil İsmet Paşa'ya Karşı.....	298
18.11. Atatürk'ün Celal Bayar'ı Başvekalete Ataması	300
18.12. İsmet İnönü'nün Siyasi İnziva Hayatı ve Atatürk Sonrası Senaryolar	305

On Dokuzuncu Bölüm
ATATÜRK'TEN SONRA TÜRKİYE

19.1. İsmet Paşa Cumhurbaşkanı ve Milli Şef	307
19.2. İnönü İktidarının Pekişmesi: Siyasette Yeni Gelişmeler	313
19.3. 1939 Genel Seçimleri ve Dr. Refik Saydam'ın Başbakanlığı	317
19.4. CHP'nin 1939 ve 1943 Kurultayları	318
19.5. Köy Enstitülerinin Kuruluşu	320
19.6. Başvekil Dr.Refik Saydam'ın Ani Ölümü ve 1943 Seçimleri	321
19.7. İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri: Olağanüstü Düzenlemeler.....	323
19.8. İkinci Dünya Savaşı Döneminin Bazı Uygulamaları	327

Yirminci Bölüm
ÇOK PARTİLİ DEMOKRASİYE GEÇİŞ
DÖNEMİ (1946-1950)

20.1. Çok Partililiğe Geçiş Dinamikleri	331
20.2. Savaşın Son Döneminde Önemli Siyasal Gelişmeler	333
20.3. Tek Parti Rejiminin Sonu	335
20.4. Demokrat Partinin Kuruluşu ve CHP'de Siyaset Değişikliği	338
20.5. Demokrat Partinin Muhalefet Stratejisi	343

Yirmi Birinci Bölüm
DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI DÖNEMİ
(1950-1960)

21.1. Demokratlar İktidarda	349
21.2. DP'de Bölünme ve 1957 Seçimleri	355
21.3. Bayar'ın Cumhurbaşkanlığının Anlamı	358
21.4. DP Devrinin Sonu	360

Yirmi İkinci Bölüm
27 MAYIS İHTİLALİ VE
1961 DEMOKRASİSİ

22.1. 27 Mayıs İhtilali ve DP Önderlerinin Tutuklanması	363
22.2. 27 Mayıs 1960 Müdahalesinin Kadrosu ve Düşünceleri	364
22.3. 27 Mayıs'ın Hukuki Zemine Oturtulması ve 1961 Anayasası'nın Hazırlanması	365
22.4. 1961 Anayasası'nın Getirdiği Yeni Kurumlar	367
22.5. İnkılap Tasarrufları: Yassıada Yüksek Adalet Divanının Kurulması, Emekli İnkılap Subayları , 147'likler Olayları ve 14'lerin Tasfiyesi	369
22.6. Milli Birlik Komitesi'nin Ordu Üzerindeki Denetimini Kaybetmesi: Silahlı Kuvvetler Birliği ve 21 Ekim Protokolü	371
22.7. Cemal Gürsel'in Cumhurbaşkanı Seçilmesi	372
22.8. Gürsel'in Cumhurbaşkanlığı Döneminin Sorunları	375
22.9. Talat Aydemir'in Başarısız Darbe Girişimleri	377
22.10. İnönü Hükümetinin Düşürülmesi ve Adalet Partisinin İktidarı Alması	378
22.11. Adalet Partisi Hükümetleri Devrinin Siyasal Gerilimleri	383

Yirmi Üçüncü Bölüm
12 MART'TAN 12 EYLÜL'E TÜRKİYE

23.1. 12 Mart Ara Rejimi	389
23.2. Emekli Amiral Fahri Korutürk Çankaya'da	390
23.3. Ara Rejimin Sonu ve 1973 Seçimleri	394
23.4. Milliyetçi Cephenin Kuruluşu	398
23.5. MC'nin Yıkılışı Ecevit'in Başarısız Başbakanlığı	402
23.6. Adalet Partisi Azınlık Hükümeti ve Ordunun Uyarı Mektubu	405
23.7. İhsan Sabri Çağlayangil'in Çankaya'daki Vekaleti.....	407

Yirmi Dördüncü Bölüm
12 EYLÜL'DEN SONRA TÜRKİYE:
MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ REJİMİ

- 24.1. 12 Eylül 1980 Darbesi ve Milli Güvenlik Konseyi411
 24.2. Danışma Meclisinin Kuruluşu ve Yeni Anayasa Çalışmaları414
 24.3. 1982 Anayasası'nın Özellikleri416
 24.4. 1982 Anayasası'na Göre Cumhurbaşkanlığı417
 24.5. Siyasi Tarihimizde Bir *Sui Generis*: Kenan Evren.....419

Yirmi Beşinci Bölüm
DEMOKRASİYE GÜDÜMLÜ DÖNÜŞ VE
ANAVATAN PARTİSİ İKTİDARI

- 25.1. Çok Partili Siyasal Hayata Güdümlü Dönüş..... 423
 25.2. ANAP İktidarı ve Değişen Muhalefet 425
 25.3. Siyaset Yasaklarının Kaldırılması 427
 25.4. 1987 Seçimi ve Siyasi Parametrelerin Değişmesi 430

Yirmi Altıncı Bölüm
TURGUT ÖZAL'IN TARTIŞMALI
CUMHURBAŞKANLIĞI DEVRİ (1989-1993)

- 26.1. Turgut Özal Çankaya'da 433
 26.2. Turgut Özal Başkanlık Rejimi Arayışında 434
 26.3. 1991 Seçimleri ve ANAP'ın İktidardan Düşmesi 441

Yirmi Yedinci Bölüm
SÜLEYMAN DEMİREL ÇANKAYA'DA
(1993-2000)

- 27.1. Demirel'in Cumhurbaşkanlığı ve Siyasette Yeni Dengeler445

27.2. DEP’li Milletvekillerinin Yasama Dokunulmazlığı Sorunu	449
27.3. 1995 Genel Seçimleri	452
27.4. Necmettin Erbakan Nihayet Başbakan	454
27.5. Bülent Ecevit Yirmi Yıl Sonra Tekrar Başbakan	459
27.6. 1999 Genel Seçiminin Siyasal Sonuçları	461
27.7. Süleyman Demirel Devrinin Sonu	462
SONUÇLAR.....	467
KAYNAKÇA	479
KAVRAM DİZİNİ.....	513